Apariția romanului românesc. Puncte de vedere

Şerban AXINTE

Key-words: *novel, genesis of the novel, Romanian novel*

Istoriile literare româneşti nu pun, în general, accentul pe întemeierea romanului, poate pentru că, e adevărat, primele încercări de abordare a acestei specii nu stau chiar sub semnul valorii. Cu toate astea, importanța lor de natură istorică e semnificativă. Nu poate fi înțeleasă evoluția şi multipla metamorfoză a romanului, fără cunoaşterea momentului său zero, moment cu o durată de câteva decenii, timp în care, în pofida unei mentalități ce-l poreclise de dinainte de a se naşte, „literatură spurcată", romanul a reuşit să se autodefinească şi să-şi impună, încet, dar sigur, identitatea.

Cu toate că, după cum am spus, istoriile literare nu s-au ocupat foarte mult de începuturile romanului românesc, există numeroase studii, mai specializaze, ce tratează tocmai originile celei mai importante specii literare ale genului epic.

În studiul de față vom lua în discuție acele lucrări referitoare la apariția regnului literar amintit, studii ce propun, impicit sau explicit, teorii ale genezei romanului românesc. Dintre cercetările existente în literatura noastră de specialitate, am selectat doar pe acelea care exprimă puncte de vedere originale şi divergente. Caracterul polifonic atât al istoriei literare, cât şi al teoriei literaturii este asigurat de prezența unor contrateme ce dinamizează discursurile, eliberându-le de sub tirania adevărurilor imuabile. În cele ce urmează vom prezenta şi comenta situările teoretice contrastive ale cercetătorilor Paul Cornea, Anton Cosma şi Dan Mănucă.

1. „Traducerile demonstrează însemnătatea în continuă creştere a romanului"

Paul Cornea întreprinde un studiu al traducerilor şi traducătorilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea, analiză efectuată dintr-o perspectivă a ştiinței statisticii, aplicată istoriei literare (Cornea 1966: 38–76). Înainte de a aborba subiectul ca atare, Cornea explică de ce a optat totuşi pentru metoda amintită mai sus, în condițiile în care istoria literară operează cu vechile metode filologice completate de interpretările estetizante, psihologizante sau sociologizante, „bizuite mai mult pe intuiție, gust şi simțul contextului istoric, decât pe criterii de o rigoare obiectivă". Cercetătorul recunoaşte că datele statisticii nu oferă decât indici orientativi ce necesită o interpretare bazată pe rezultatele obținute pe alte căi şi în concordanță cu o anumită perspectivă filozofică. Avantajul acestor date este că ele înlocuiesc impresiile subiective prin elemente de referință de necontestat, servind la

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

determinarea implicaţiilor sociale ale faptului literar. Sunt numite câteva considerente care trebuie avute în vedere la aplicarea statisticii în istoria literară, şi anume: statistica nu rezolvă probleme estetice, ci doar extraestetice; oferă frecvenţe, nu semnificaţii; se aplică unor fenomene ce implică fapte repetitive. Analiza de acest tip poate fi funcţională dacă unităţile de totalizat pot fi definite riguros, au o existenţă autonomă şi sunt comensurabile. De asemenea, se aplică dacă se dispune de inventarul complet al cazurilor considerate şi dacă se lucrează cu unităţi primare echivalente ca pondere semnificativă. Am amintit aceste considerente, adevărate universalii ale ştiinţei statisticii, pentru că, pornind de la ele, Paul Cornea îşi întemeiază perspectiva asupra unei epoci literare, viziune de ansamblu din care decurge un punct de vedere pertinent, germenele sau sinteza teoriei sale referitoare la apariţia romanului românesc.

Tabelul traducerilor demonstrează însemnătatea în continuă creştere a romanului, în perioada respectivă. Şi asta în condiţiile în care povestirile şi nuvelele se menţin la acelaşi nivel de frecvenţă între 1840 şi 1860, iar teatrul cunoaşte chiar o scădere. Faptul se datorează diversificării vieţii economice şi democratizării relative a operei de culturalizare. Burghezia devine consumatoare de beletristică, apar edituri ce dau traducerilor un scop mercantil. Acestor cauze li se mai adaugă şi faptul că literatura se desprinde de ideea de şcoală, diversificându-şi temele şi mijloacele. Cititorului îi este stimulată apetenţa latentă pentru fantezie şi, ca o urmare firească, apar primele romane autohtone. Putem spune cu certitudine că, în romane, publicul nu căuta viaţa reală, ci istoriile inventate. Fantezia dezlănţuită stătea la baza noului raport ce se stabilea între *provider*-ul de literatură şi consumator. Paul Cornea afirmă:

> epoca postrevoluţionară a pierdut treptat sensul ascezei în folosul cauzei; povestirile moralizatoare plictiseau; oamenii voiau să se amuze, iar supapa odată deschisă, prin efectul supralicitării, vechile criterii restrictive se prăbuşeau. Cartea fusese odinioară mijloc de edificare şi filantropie, acum se transforma în marfă; ca atare, condiţia existenţei ei era să placă; iar câtimea plăcerii se măsura foarte simplu: după numărul exemplarelor vândute. De-aici cercul vicios: întrecerea de a satisface gustul şi gustul acţionând ca factor propulsiv al creaţiei. Înainte de a întâlni opoziţia teoretică înverşunată a junimismului, conceptul paşoptist al esteticii utilitare a suferit o eroziune lentă, dar iremediabilă, datorită pătrunderii capitalismului în toate sferele vieţii publice, inclusiv în cultură (Cornea 1966: 68–69).

Neîndoielnic, traducerile, atât de contestate de voci cu autoritate, au avut un rol extrem de important. Au funcţionat „ca un mare şi rodnic laborator de lărgire, perfecţionare şi cizelare a limbii” (Cornea 1966: 70). Ele mai subliniază un aspect, de asemenea foarte important, şi anume, „tendinţa de sincronizare cu Europa”. Iată, aşadar, un alt element ce anunţă una dintre ideile majore ale gândirii literaturii din perioada interbelică. Prin intermediul traducerilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea, societatea culturală românească a asimilat lumea modernă. Paul Cornea îşi încheie studiul astfel:

> […] nu numai că, graţie organismului sufletesc robust al culturii naţionale şi acţiunii energice a grupării de la „Dacia literară”, traducerile n-au anulat prin abundenţa lor originalitatea creaţiei autohtone, dar e foarte probabil că i-au servit drept termen de comparaţie şi factor stimulativ, că au ajutat-o prin şoc să-şi elibereze

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

> disponibilitățile ascunse şi să-şi descopere căi proprii de afirmare a personalității (Cornea 1966:76).

Există şi alte voci critice care şi-au întemeiat punctele de vedere pornind de la observațiile lui Paul Cornea. Cornelia Ştefănescu, de exemplu, a demonstrat influența majoră exercitată asupra „pionierilor romanului românesc" de către scriitorul francez Eugéne Sue, autorul celebrei scrieri *Misterele Parisului*. După o analiză aplicată şi comparativă a producțiilor romaneşti ce au suportat „contaminarea", cercetătoarea concluzionează:

> pentru literatura română „romanul misterelor" şi mai ales *Les Mystères de Paris* de Sue nu rămâne, însă, în ciuda aparențelor, o experiență inutilă. El deschide gustul pentru roman, pregăteşte terenul pentru creațiile autohtone, chiar dacă de la o vreme ajunge să pervertească gustul. Folosind drept model pentru o serie de producții originale, ajunge cu timpul să fie substituit, şi ceea ce a fost până la o vreme simplă copiere ori adaptare capătă personalitatea de expresie, vigoarea imaginilor sublimate odată cu apariția *Ciocoilor vechi şi noi* (Ştefănescu 1973: 45).

2. „Romanul este rezultatul unor « deformări » succesive ale Povestirii"

Anton Cosma îşi formulează opiniile referitoare la apariția romanului românesc într-un studiu ce tratează în mod explicit şi aplicat această chestiune (Cosma 1985). El e de părere că romanul a apărut şi s-a dezvoltat în „interrelație inextricabilă" cu alte forme literare din epoca premodernă şi modernă. Practica uzuală a relevării exclusive a aspectului de modernitate al genezei e considerată greşită:

> […] recursul la istoria literară este imperios necesar, în acest caz, în care ea a pronunțat un verdict părtinitor şi nefondat, punând geneza romanului românesc sub semnul „imitației". Imitația este una din legile eterne ale progresului omenesc, dar a absolutiza „imitația" anumitor modele înseamnă a falsifica înseşi bazele discuției (Cosma 1985: 6).

Criticul afirmă că orice discuție despre originile romanului trebuie să pornească de la recunoaşterea existenței unei tendințe naturale a formei literare epice spre sinteza amplă. Se postulează: vorbirea este povestire, cum povestire este şi organizarea prin limbaj a existenței. Povestirea e o formă primară a discursului epic ce exclude invenția individuală şi originalitatea. Ea este un vehicul al mitului ce apare odată cu vorbirea. Romanul, fiind expresia unei structuri sufleteşti şi intelectuale aparte, se naşte din dorința individuală de comunicare a unei „ipoteze epice personale", conturată după anumite legi ce decurg din trăirea individuală în orizontul istoriei reale. Deci, romanul apare „ca formă de a trăi istoria", în sens hegelian. Aşadar, geneza romanului modern are la bază o anumită *mentalitate istorică*, care ia locul celei de tip patriarhal mitico-etic. Pe fundalul acestei noi mentalități, apariția speciei literare amintite mai sus presupune îmbinarea originalului, a creației autohtone, cu împrumutul.

Dorind să explice că individul uman posedă în codul său genetic predispoziții ce-l fac apt „să guste şi să creeze imitația prin ficțiune a diacroniei vieții sale", Anton Cosma declară, nici mai mult, nici mai puțin, că omul „e născut romancier", formulare uşor hilară şi nepotrivită în context.

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

Pentu eliminarea eventualelor neclarităţi, criticul subliniază că prin conjugarea dintre tradiţia autohtonă şi modelul străin nu trebuie să se înţeleagă transformarea unei anumite specii epice în roman, pentru că acesta

> este rezultanta, cristalizată în anumite condiţii istorice, a unei lente şi complicate evoluţii a formelor epice anterioare precum şi a unui efort original de sinteză pe baza lor atunci când fiecare dintre ele în parte nu mai este capabilă să exprime intenţionalitatea epocii (Cosma 1985: 14).

Acest teoretician al romanului observă că aspectele pe care le implică procesul de geneză a speciei pot fi ordonate în trei categorii fundamentale: formarea publicului, geneza textului şi apariţia autorului.

Publicul poartă în sine *mentalitatea istoric*ă *şi orizontul de aşteptare*, în funcţie de care funcţionează legea cererii şi a ofertei, în vreme ce autorul îşi depăşeşte statutul de „secretar anonim" devenind *scriitor* prin asumarea individuală a semnificaţiei superioare a scrisului. În legătură cu geneza textului şi printr-o sintetizare a celor deja afirmate, Anton Cosma îşi conturează poziţia teoretică referitoare la apariţia romanului românesc:

> În planul filogeniei, Romanul este rezultatul unor „deformări" succesive ale Povestirii. *Povestirea* era legată indisolubil de mit, care exista doar *în cuvânt*, mai precis, în-cuvânt-pentru-toţi. Căci mitul trebuia să fie receptat identic (sau cu un grad de politropie cât mai mic) de toţi indivizii unei colectivităţi. Atitudinea povestitorului faţă de obiectul său a fost, în esenţă, în tot cursul istoriei literaturii, aceea a creatorului de mituri, o atitudine univocă – a revelării sacrului (alias misterului, fantasticului, excepţionalului) din faptele lumii. Romanul nu putea fi decât o falsă povestire, capabilă să releve nu principiul unicităţii ei, dimpotrivă, pe acela al modificării şi al individualizării (al pluralităţii trăite). Atitudinea romancierului e şi ea diferită, sensul actului său de creaţie fiind acela al incorporării unui înţeles uman – educativ, patriotic, moral (Cosma 1985: 39–40).

Teoria lui Cosma e vulnerabilă din multe puncte de vedere, deci, contestabilă. În general, cam tot ceea ce susţine ca postulat este discutabil. În afară de unele adevăruri ce decurg din aplicarea unor principii ce ţin de evoluţia limbajelor, în general, studiul de faţă nu propune decât un raţionament greoi şi fantezist. Este adevărat, unele părţi ale discursului teoretic pot fi admise, dar ele nu dovedesc decât că tema în cauză admite mai multe posibilităţi de abordare. Comunicarea minimală dintre indivizi nu poate fi văzută ca bază a discursului epic metamorfozat mai târziu în roman, decât în măsura în care comunicarea stă la baza tuturor artelor. E prea general, prea puţin pentru a fi şi convingător. Afirmaţia că romanul are o geneză permanentă şi multiplă îi aminteşte lui Nicolae Manolescu de tezele „darwiniştilor de odinioară care-şi închipuiau că maimuţele se metamorfozează necontenit în oameni" (Manolescu 2008: 341).

3. *Bonus pastor*, un model epic

O lucrare apreciată şi contestată, în acelaşi timp, dar din raţiuni diferite, este *Lectură şi interpretare* (1988) de Dan Mănucă. Studiul dedicat romanului autohton din deceniul 1850–1860 porneşte el însuşi prin a fi polemic, prin a contesta, prin

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

însăşi natura demersului propus, unele puncte de vedere referitoare la apariția romanului românesc.

Explicit, Dan Mănucă respinge teza formulată de Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe*, conform căreia

> tradiția n-a jucat în naşterea romanului nostru nici un rol, ceea ce poate constitui o explicație pentru rezistența unor scriitori atât de preocupați de literatura națională a trecutului ca paşoptiştii (Manolescu 2004: 60),

specia reprezentând simpla adaptare a modelului occidental existent. Implicit, polemizează şi cu Paul Cornea, autorul de drept al teoriei în baza căreia Manolescu îşi întemeiază afirmația.

Cercetarea îşi propune să demonstreze că, în deceniul amintit mai sus, se constituie un model literar, numit al „bunului păstor", model ale cărui urme pot fi depistate până târziu în literatura română. Apariția romanului este văzută ca o consecință a programului „Daciei literare" doar sub aspectul tematismului, cauzele reale fiind altele, „mai complexe şi mai de actualitate, ținând de un prezent extrem de viu şi de turbulent" (Mănucă 1988: 7).

Bonus pastor este, în opinia lui Dan Mănucă, cea mai însemnată şi mai revelatoare relație epică dintre conexiunile romanelor şi povestirilor din epoca studiată. Este un simbol al etniei, iar descoperirea lui derivă din „explozia individualității" ce caracterizează perioada imediat următoare revoluției de la 1848:

> *bunul păstor* reprezintă descoperirea, în actul literar românesc, pentru întâia oară în chip atât de larg, a însăşi naturii omeneşti, a esenței acesteia, al cărui model *bonus pastor* este propus. Prozatorul pare a-şi fi însuşit, a se fi identificat deja cu acest simbol, pe care îl avansează, în chip de paradigmă, şi cititorului. Pentru scriitor, societatea contemporană eluda formele originale. În replică, *bunul păstor* este imaginea tiparelor primare neîntinate (Mănucă 1988: 165).

Autorul studiului se întreabă dacă acest *bun păstor*, în curs de teoretizare, este o emanație a culturii sau a naturii? Răspunsul nu întârzie. Deceniul al şaselea aspiră la cultură, dar este subordonat în mare măsură naturii. *Bonus pastor* apare ca efect al unei dislocări produse în conştiința generației revoluționare, situându-se într-un areal cultural palid şi oscilant. De aici rezultă un amestec original de entuziasm paşoptist şi de nostalgie după timpurile de aur. Prin *bunul păstor* se încearcă evidențierea unui comportament civic şi surprinderea unei relații individuale, alternanța perpetuă dintre individ şi societate. Ideea conform căreia *bonus pastor* este simbolul unei intimități la nivel profund etnic este subliniată în mai multe rânduri. Sunt urmărite şi ipostazele frecvente ale lui *bonus pastor*, ipostaze pastorale şi civice în acelaşi timp. Din această stare de indecizie, din pendularea continuă dinspre un principiu spre contraiul lui, ia ființă în proza noastră un stil național, iar modelul amintit începe să funcționeze ca imagine ce totalizează, colectează şi ordonează sensurile întru acest stil, încetând să mai fie un simplu clişeu livresc şi devenind o adevărată pecete etnică. Dar *bonus pastor* este o emblemă fragmentară, alcătuită din elemente disparate, neomogenizate încă:

> naratorul deceniului încă nu deține cheia care să-i permită desfacerea enigmei pe care el însuşi, de altfel, o propune. Imaginea *bunului păstor* îi apare tot atât de îndepărtată ca şi aceea pe care o are el însuşi despre sine (Mănucă 1988: 167).

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

Aşadar, modelul epic descris în carte e fragmentar, scindat în mai multe fragmente, fiecare dintre ele păstrând ceva din întreg, dar dezvoltându-se şi separat, contradictoriu în raport cu celelalte. Reconstituirea lui *bonus pastor* presupune lectura şi interpretarea romanului epocii, iar rezultatul acestui proces desfăşurat în doi timpi este punctul de vedere original şi argumentat privind procesul formării romanului autohton.

Dan Mănucă surprinde un mod de a fi al speciei, o „feldeinţă" romanescă perpetuată şi în unele realizări epice de mai târziu. Între trecut şi prezent, între general şi particular, între concret şi abstract există mereu o relaţie de dublă cauzalitate. Din acest motiv, studiul are aspectul unei spirale ce păstrază în permanenţă memoria începutului în fizionomia sfârşitului, cu alte cuvinte, chiar dacă atenţia exegetică este focalizată într-un punct clar determinat, referirea se face la întreg.

Teoria propusă de Dan Mănucă a fost contestată de unii specialişti. Paul Cornea ridică obiecţii în legătură cu perioada de timp supusă cercetării. Decuparea deceniului al şaselea dintr-o continuitate deschisă de *Elvira...* (1845) şi închisă odată cu apariţia *Ciocoilor...* (1862) atrage mai multe dezavantaje, printre care excluderea unor texte ce răspund caracteristicilor generale ale romanului postpaşoptist, împuţinându-se, astfel, corposul romanesc, şi aşa nu foarte bogat. Reducerea numărului de scrieri „oferă o bază îngustă inducţiei, de unde şi riscul afirmaţiilor fără acoperire" (Cornea 1989: 5). O altă obiecţie se referă la modul în care Dan Mănucă explică absenţa romanului de mistere înainte de 1860. Criticul ieşean afirmă că „scriitorul vremii trăieşte aproape exclusiv într-o atmosferă rustică" şi că „neverosimilul aventurilor citadine pare a-l jena". Cornea aminteşte că după doar doi ani apar scrierile lui Bujoreanu şi Baronzi: „În câţiva ani se schimbase oare hotărâtor atmosfera rustică, iar neverosimilul încetase să jeneze?" (Cornea 1989:5).

În legătrură cu „modelul bunului păstor", Cornea se întreabă dacă este acesta într-adevăr un model naratologic, mai ales în condiţiile în care Dan Mănucă extinde discuţia la poezie şi dramaturgie. Fiecare atribut al lui *bonus pastor* („valoare estetică", „simbol al etniei", „obiect al discursului romanesc", structură artistică în care se poate observa cu limpezime desprinderea de neoclasicism", „o adeziune la rusticitate") este văzut ca având un anumit coeficient de relevanţă, dar „toate la un loc bruiază sensul". Paul Cornea crede că termenul de model nu e potrivit în cazul de faţă. Avansează variantele: „punct de vedere", „atitudine" sau „forma mentis", deoarece ceea ce se vizează e un mod de a gândi şi de a resimţi raporturile cu lumea, în condiţiile trecerii bruşte de la civilizaţia patriarhală la o societate modernă, incipientă şi instabilă.

Raportându-se critic la teoria lui Dan Mănucă, Paul Cornea găseşte prilejul de a-şi reafirma propriile opinii referitoare la apariţia romanului românesc, într-o altă formă decât cea din studiul publicat în volumul *De la Alecsandrescu la Eminescu*:

> Naşterea romanului e legată de procesul instituţionalizării culturii (formarea editurilor, apariţia unui public, extinderea relaţiilor băneşti, stabilizarea unor centre de iniţiativă culturală: reviste, cenacluri, societăţi etc). Până la Unire, condiţiile au fost nefavorabile, mai vitrege în anii imediat anteriori şi posteriori revoluţiei de la 1848, ceva mai bune între 1855–1859; în această perioadă s-a lucrat artizanal, prin autofinanţare, fără siguranţa debuşeului şi stimulul unei opinii critice. De adăugat că solicitările politice (lupta revoluţionară, Unirea) au îndepărtat temporar sau definitiv

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

> din literatură pe unii dintre cei mai talentați mânuitori ai condeiului. De-aici şi mediocritatea rezultatelor. După Unire, condițiile s-au îmbunătățit, de unde şi creşterea producției romaneşti, atât pe plan cantitativ, cât şi calitativ (Cornea 1989: 6).

Teza *bunului păstor* îi pare confuză şi lui Nicolae Manolescu, dar recunoaşte că unele romane din anii ’50, ce posedă tematica şi subiectele favorite ale paşoptismului, pot fi examinate din această perspectivă. Manolescu mai adaugă: „după 1860, când încep să apară romanele de mistere propriu-zise şi se limpezeşte noua formulă a genului, teza lui Mănucă nu mai are însă obiect” (Manolescu 2008: 342). Dar studiul în cauză tratează tocmai fiziologia romanescă de dinainte de limpezire. Atunci, de ce ar fi considerată fără temei o teză rezultată dintr-o investigație ce nu-şi propune să treacă de pragul anului 1860. Contestabilă este, după cum s-a văzut, decuparea deceniului al şaselea dintr-o perioadă mai extinsă cu circa şapte ani şi conturarea nu suficient de clară a modelului *bonus pastor*, din cauza multiplilor determinanți pe care îi acceptă.

4. Hipermnezia romanului

Toate cele trei teorii referitoare la geneza romanului românesc au marea calitate de a se pune reciproc în valoare. Având în vedere că abordarea subiectului în sine presupune, nu fapte concrete, ci evaluări personale şi interpretări subiective, este firesc să existe diferențe majore între perspective. După cum am spus şi la începutul studiului de față, caracterul polifonic atât al istoriei literare, cât şi al teoriei literaturii este asigurat de prezența unor contrateme ce dinamizează discursurile, eliberându-le de sub tirania adevărurilor imuabile. Deşi ne situăm în zona ştiinței literaturii, nu trebuie să considerăm *adevărul* cea mai înaltă miză a eforturilor exegetice. Surprinderea modului individual de întemeiere a unei viziuni funcționale e mult mai relevantă. De fapt, *adevărul* nu este altceva decât suma acestor viziuni contrastive, dar neapărat plauzibile. Raportarea critică la fiecare dintre ele conduce spre o mai bună cunoaştere a mecanismelor interioare ale fenomenului studiat. Paul Cornea ajunge la „adevărul său” recurgând la statistică. La prima vedere, metoda folosită de el e infailibilă, seamănând cu o demonstrație matematică ce exclude orice echivoc şi inhibă chiar formularea altor opinii. Că nici o metodă nu e tocmai infailibilă şi că orice perspectivă poate fi combătută cu succes o demonstrează chiar pozițiile teoretice referitoare la acelaşi subiect, apărute ulterior. Anton Cosma respinge tezele care absolutizează *imitația* în procesul genezei romanului, mizând mai mult pe *tradiție*, iar Dan Mănucă, în încercarea reconstituirii din fragmente a unui model epic, ce „resuscita simbolistica rustică”, a izbutit una dintre cele mai relevante radiografii ale romanului postpaşoptist.

Nu avem nici o îndoială, apariția romanului românesc a presupus atât imitație, adaptare, asimilare (necritică, mai ales) de modele străine, cât şi sublimare de disponibilități camuflate în tradiție, în structura etnică, primară. Acest lucru poate fi verificat observând trecutul din perspectiva prezentului. Romanul este hipermnezic. Orice capodoperă a speciei, indiferent de perioada căreia îi aparține, poartă în sine memoria originii sale. În orice capodoperă a speciei se poate citi câte o parte sau câte o nuanță din adevărul despre apariția romanului.

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)

Bibliografie

Cornea 1966: Paul Cornea, „Traduceri şi traducători în prima jumătate a secolului al XIX-lea”, în vol. *De la Alecsandrescu la Eminescu. Aspecte-figuri-idei*, Bucureşti, Editura pentru literatură.
Cosma 1985: Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, Bucureşti, Editura Eminescu.
Cornea 1989: Paul Cornea, *Romanul românesc de început*, „Viaţa românească”, nr. 4, p. 5.
Manolescu 2008: Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Piteşti, Editura Paralela 45.
Manolescu 2004: Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar.
Mănucă 1988: Dan Mănucă, *Lectură şi interpretare*, Bucureşti, Editura Minerva.
Ştefănescu 1973: Cornelia Ştefănescu, *Momente ale romanului*, Bucureşti, Editura Eminescu.

Viewpoints of the Romanian Novel Genesis

In this paper we discuss studies proposing theories of the Romanian novel genesis, implicitly or explicitly. Out of the existing research in our literature we have selected only those who express original and divergent viewpoints. Polyphonic nature of both literary history and theory of literature is provided by the presence of counterpoints that energize speeches, freeing them from the tyranny of immutable truths. We presented and commented contrastive theoretical researchers of Paul Cornea, Anton Cosma and Dan Mănucă.

Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iaşi
România

BDD-A938 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-09-07 00:43:56 UTC)